

Király Farkas tárcája

Digibarláng és környéke

Techné, közvetítés, közösség – helyszíni színesek

Létezik olyan pont, ahonnan nézve **a kortárs költészet pókhálószobát, begyepesedett, barlanglakó egyedek csoportjának terméke**, akik ütött-kopott, öreg pécékbe kopogják be avított verseiket, miután leharapott fejű egerekkel koccintva azok vérét szürcsölgetve eleget nézték a Holdat. *(Előadásomból. A hallgatóság nem dobált meg.)*

Ez lenne a fejlett technika nézőpontja. Meg lehet sértődni, de ez a helyzet: a mai irodalmi szerzők kilencvenkilenc (egész kilencetized) százaléka nem tud túllépni azon a koncepción, miszerint az irodalmi szöveg fekete betűk sora a fehér papíron. Na, jó: egyszínű betűk sora az egyszínű papíron. És mindegy, hogy ez azért van, mert a szerzőnek nincs fantáziája, vagy mert a könyvet nem könyves szakember tervezi, vagy mert az állami mecenatúra pénzén csak egyszín-nyomású könyvek előállítására futja.

De felejtjük el az utóbbi kettőt, **az irodalom már rég túllépett a papíron mint egyetlen hordozón**. Volt hasonló paradigmaváltás korábban is – hogy ne szóljunk másról, csak korának megalapozójáról, Johannes Gutenbergről, aki a XV. században a nyomtatás prezentálásával (hisz talán nem is ő találta fel a művelethez szükséges komplett eljárás- és eszközcsomagot) egyenesen az Egyházat s annak könyvszorosítási monopóliumát hekkelte meg. Szépen, igényesen – neki volt fantáziája.

Maradjunk a szerzői fantáziánál s a rendelkezésre álló, papíron túli technikánál. Ha nálunk nem is, a nagyvilágban már több digitális irodalmi tartalmat értékesítenek, mint nyomtatottat (lásd az Amazon könyveladási statisztikáit), nem beszélve az online hozzáférhető, ezen belül az eleve online felületekre szánt művekről. S

mégis, **mint Makó vitéz Jeruzsálemtől, oly távol van a szerzők szövegalkotási szándéka a technikai lehetőségektől.** Generált szövegek, hangversek, versanimációk – ha önök is annyiról tudnak a magyar irodalomban, mint magam, akkor nem sokról. Míg a képzőművészek, zenészek, filmesek igyekeznek minden újdonságot beépíteni alkotásaikba, addig mi, költők (tollforgatók), nézzük a Holdat, s csinálunk mindent a jól bevált módszer szerint. Vagy aszerint, amit annak gondolunk. Hiszen az a tuti.

Még valami: kiknek jut ma eszébe közös irodalmi művet létrehozni? Manapság, amikor egy okosabb telefonról is hozzá lehet toldani egy-egy közös dokumentumhoz, lett légyen megihletve az alkotó hegyen, völgyön, vízen avagy az űrben? Mint tette azt például Ilf és Petrov két közös regényük megírásakor. Vagy a Goncourt fivérek bő tucatnyi könyvük megalkotásakor. Pierre Souvestre és Marcel Allain, a Fantómas megalkotói két év alatt harminckét regényt írtak. És lehetne sorolni. Pedig akkor nem állt rendelkezésre a készülőfélben lévő szövegek megosztásának lehetősége a különböző felhőalapú tárhelyeken. Talán tucatnyi többé-kevésbé kortárs többkezezt is meg tudnék említeni, de az alaphozzáállás az: az írás személyes és egyszemélyes... Biztos ez?

(Véneki Alkotótábor)

Holott a világháló hatalmas képződmény, az internet pedig még nagyobb. A World Wide Web mostanság úgy 47 milliárd weboldalból áll, a keresőmotorok által elérhetetlen, egyebek mellett a kiberbűnözésnek is közeget adó mély internet nagyságát pedig ötszázszor ekkorára becslik. Mivel az irodalom – már és még – nem illegális, ezért nem kell a Dark Internet bugyraiban kotorászniuk érte.

És nemcsak **hatalmas a világháló, de gyors, és gyorsan terjed** – és a „beleakasztott” tartalmak is egyre gyorsabban jutnak el a felhasználókhoz. Összehasonlításképpen: míg a telefon hetvenöt év alatt jutott el az ötvenmilliomodik felhasználóhoz, addig a rádió

harmincnyolc, a tévé tizennégy év alatt lett ennyire népszerű. Továbbá: a Facebook három és fél év, a Google+ 88 nap, a Pokémon Go 19 nap alatt érte el ugyanezt a felhasználószámot.

Egy ilyen méretű monstrumgépet kézenfekvő, mondhatni kötelező felhasználni az irodalom közvetítésére. A világháló 1990-ben vált publikussá, és 1995-ben már megjelentek – mint várható volt: először az Amerikai Egyesült Államokban – némely alkotóműhelyek online periodikái. Nem sokkal később, 1996-ban pedig megjelent az első magyar kulturális online folyóirat. Azóta sok bit lefolyt az információs folyamokon – aki irodalmat akar találni a hálón, becslések szerint szörfözés közben **két-háromszáz helyen is belebotolhat írások publikálására szakosodott honlapokra, portálokra** – csak magyar nyelvűekről van szó. Igaz, ezek nagy része az államilag támogatott nyomtatott folyóiratok honlapra feltöltött pdf-állománya. Másik jelentős része pedig a lelkes amatőrök által működtetett, ámde szerkesztetlen online jelenlét. Azonban **elférne még néhány színvonalasan szerkesztett**, kifejezetten online vagy az online közléseken alapuló, de nyomtatásban is megjelenő irodalmi fórum...

Az online lapok tartalma, mint tudjuk, csaknem nulla térfigatban, nulla energiaráfordítással végtelen ideig tárolható, és bárhonnán elérhető. De a legérdekesebb tulajdonságuk az, hogy bármikor **mérhető a közölt szövegek olvasottsága**. Azaz pontosan lehet tudni, hogy mi a népszerű az olvasók szemében. Hogy a népszerű mennyire jó, és vice versa, arról eltérőek a vélemények – mindenesetre az online felületeken közölt művek kattintékonyságán sokat töpreng(h)e(t)nek a szerzők...

(Tokaji Írótabor)

Műfordítói műhelymunkában márpedig elkerülhetetlen az együttműködés. Két-háromfős csapatban nem érdemes külön feladatokat adni, sokkal értékesebb a közös munka: egy novella, elbeszélés vagy akár publicisztika fordítása a csapattagok szimultán munkája során, a felvetődő fordítási problémák valós idejű

megbeszélésével. Legalábbis a román csoportban ezt az elvet követjük – a többi műhely persze működhet más elvek alapján, nem folytattunk módszertani egyeztetéseket. Nehéz lenne a cseh, a szlovák, a szerb, a horvát, a lengyel, az ukrán műhelyekkel egyformán dolgozni.

Van a műfordításnak néhány érdekessége. Mint például az, hogy **a fordító olyan szavakat is papírra/képernyőre vet, amiket különben soha le nem írna.** S teszi ezt egyre gyakrabban: segítségére van a gép, a gépen futó szoftver, és a nagyvilág, amelynek így szinte minden bugarába bekukkanthat. A műfordítónak egykor a szótárzás volt a nagyobb kihívás – ma viszont inkább a döntés: a gép által másodpercek alatt kidobott szinonimák melyikét használja. Mert a gép nem dönt, pusztán javasol. Ami így van jól.

Mert a gép és a háló együttese, bár gyors és méretes, nem képes kiiktatni a „humán faktort” a műfordításból. Mégpedig a reáliák megértésének hiány miatt. Mert **a gép lefordítja azt, hogy „nem jobb a deákné vásznánál”, csakhogy hiába,** mert más nemzet fiai-lányai nem értenék, mit jelent. Illik ilyen esetben megkeresni az idegen nyelvi megfelelőt. S ez csapatban hatékonyabb, mint szólóban.

Ám tudok jobb példát is erre. Adott pillanatban az összes csapat ugyanazt a feladatot kapta: lefordítani a *Tavaszi szél vizet áraszt...* szöveget a nyelvre, amellyel foglalkozik – a táborzáró rendezvényen pedig adja is elő. Nem könnyű, ki lehet próbálni. Azt hittem, hogy hátborzongató lesz az eredmény. De nem – szép lett. És megható.

De a gép és a háló együttese mégiscsak jól jön. A tanítványokkal lefordított szövegekben néhol maradt egy-két javítani való szerkezet, néhány rossz mondat. Sebj, egy **megosztott dokumentumon dolgozunk most mind, poszttábori állapotunkban** – mennyivel hatékonyabb, mint műhelymunkában hosszú percekre leragadni, csak mert egy kifejezésnek nem találjuk a megfelelőjét. Azt hiszem, kedvelem a huszonegyedik századot.

(Németh László Műfordítótábor)